

Prefață

Mă-nvârteam de două ore deasupra orașului Murmansk, dar rușii nu voiau să ne lase să aterizăm.

– Permișiune de aterizare refuzată, ne spuneau, cu un accent care-mi suna ca un Cehov rostind replici din prima serie *Star Trek*.

Nu știu dacă respectivul controlor de trafic era fan Iron Maiden, dar oricum nu m-ar fi crezut în veci; un rock star care lucrează mai pe șest ca pilot al unei companii aeriene – e neverosimil. În tot cazul, nu-l aveam pe Eddie la bord, iar aparatul nu era *Ed Force One*¹. Era o ieșire la pescuit, mai de anvergură.

Un Boeing 757 de la Astraeus Airlines, cu 200 de scaune goale, iar eu în postura de copilot. Nu erau decât 20 de pasageri care călătoreau de la Gatwick la Murmansk: mulți dintre aceștia se recomandau folosind impersonalul John Smith, tipi de la security, cu toții înarmați până-n dinți. Nu că Lordul Heseltine ar fi avut nevoie de așa ceva. La o adică, se pricepea foarte bine să mânuiască o bătă. Apoi Max Hastings, fost redactor la *Daily Telegraph*. Și el era la bord. Mă întrebam dacă controlorul sovietic de trafic i-o fi citit vreun editorial. Puțin probabil.

– Ce fel de pești trăiesc în zona Murmansk? l-am întrebat pe unul din gărzile de corp.

– Pești speciali, mi-a răspuns, cu afectare.

– Mari? am continuat eu.

– Imenși, a punctat interlocutorul meu, ieșind din cabina de pilotaj.

¹ Avionul cu care Iron Maiden s-a deplasat în concert, un Boeing 757 modificat, pilotat multă vreme de Bruce Dickinson.

La ce-i bun butonul ăsta?

Murmansk e cartierul general al Flotei Sovietice de Nord. Lord Heseltine fusese secretar de stat la Ministerul Apărării, iar dacă există fie și un singur lucru pe care Max Hastings să nu-l știe, legat de armatele lumii, atunci precis e ceva fără absolut nicio importanță.

Dedesubt se întindea o lume tainică și obscură, sub un strat de nori de joasă altitudine, dens ca o saltea de vată. Pentru comunicații, dispuneam de un radio și un vechi telefon mobil Nokia. Pare de necrezut, dar aveam semnal de fiecare dată când ajungeam la jumătatea parcursului în buclă pe care-l descriam cu avionul, așa c-am putut trimite instrucțiuni prin SMS centrului nostru de comandă aeriană, care urma să ia legătura cu Moscova, prin intermediul Ambasadei Britanice. Fără linie de comunicații prin satelit, fără GPS, fără iPad, fără Wi-Fi.

Ceva în genul lui James Bond, care-i spune lui Q, în *Skyfall*, la început:

– Un pistol și un radio. Nu e chiar Crăciunul, nu-i așa?

După două ore de zburat în cerc, la propriu și la figurat, regulile jocului s-au schimbat:

– Dacă nu ieșiți din spațiul nostru aerian, doborâm avionul.

Iar în timp ce făceam cale-ntoarsă și ne îndreptam înspre Ivalo, Finlanda, m-am gândit că într-o bună zi va trebui să scriu o carte pe subiectul ăsta.

Născut în '58

Evenimentele care se împletesc astfel încât să-ți forjeze personalitatea se petrec în moduri ciudate și imprevizibile. Am fost un copil singur la părinți, crescut de bunici, până când am împlinit cinci ani. Îți ia ceva vreme până să deslușești vectorii care-ți pun în mișcare familia, iar mie mi-a trebuit mult timp până să-mi cadă fisa. Am realizat că educația mea a însemnat un amestec de sentimente de vinovăție, de dragoste neîmpărtășită și de gelozie, iar peste toate acestea s-a suprapus un simț copleșitor al datoriei, al obligației de a face totul la superlativ. Acum îmi dau seama că n-a fost vorba de prea multă afectivitate, dar a existat un grad rezonabil de atenție la detalii. Puteam să nimeresc mult mai rău, date fiind circumstanțele.

Mama mea adevărată era încă tânără când s-a căsătorit – chiar la momentul oportun – cu un militar ceva mai în vârstă decât ea. Îl chema Bruce. Bunicul meu pe linie maternă, care primise sarcina de a supraveghea manevrele de curtare, n-avea nici judecata, nici intelectul necesar pentru a duce o astfel de misiune la bun sfârșit. Bănuiesc că, în secret, empatiza cu tinerii amorezi. Dar bunica, nici pe departe; singurul ei copil fusese confiscat de un prăpădit; măcar de-ar fi fost din nord, dar nu era decât un neavenit din Norfolk, ținutul țărmurilor nesfârșite și pustietății punctate doar de populațiile de pescăruși. East England, cu ferigile, mlaștinile și smârcurile ei, a fost de secole teritoriu al celor inadaptați, al anarhiștilor, vagabonzilor incurabili și vieții negociate în termeni aspri, pe o felie de uscat smulsă din apele mării.

Mama, mărunțică de felul ei, lucrase într-un magazin de pantofi și câștigase o bursă la Royal Ballet School, dar bunica i-a interzis să

meargă la Londra. Anulându-i-se șansa de a-și trăi visul, s-a aruncat în următorul tren, iar eu am venit odată cu acesta. Mă uitam la o fotografie de-a ei, un portret cu o față stând pe vârfuri, avea probabil cam 14 ani. Mi se părea de neînchipuit ca ființa din poză să fie mama mea – o silfidă debordând de bucurie inocentă. Fotografia de pe consola șemineului ilustra tot ceea ce fetița ar fi putut deveni. Acum, că dansul a dispărut, nu mai era loc decât de obligații – și de ocazionalul gin cu tonic.

Când m-am născut, părinții mei erau într-atât de tineri, încât mi-e imposibil să spun ce-aș fi făcut eu dacă eram în locul lor. Viața însemna să te instruiești și să te dezvolți, să depășești granița clasei muncitoare și să încerci mai multe locuri de muncă. Singurul păcat de neiertat era să nu te fi străduit îndeajuns.

Tatăl meu aborda cu seriozitate majoritatea problemelor și trăgea tare de el. Provenea dintr-o familie ce număra șase suflete, fiul unei țărănuțe trimisă în câmpul muncii de la 12 ani și al unui lucrător în construcții din partea locului, un motociclist greoi, căpitanul echipei de fotbal din Great Yarmouth². Marea sa dragoste au fost mașinăriile, modul de funcționare a mecanismelor, calculele, designul și schițele. Îi plăceau autoturismele și-i plăcea să șofeze, deși considera că în cazul lui nu se aplică nici legislația privind viteza, nici purtutul centurii de siguranță și nici restricția condusului în stare de ebrietate. După ce și-a pierdut permisul de conducere, s-a înrolat voluntar. Voluntarii erau plătiți mai bine decât bărbații mobilizați, iar armata nu făcea prea multe mofturi când era să-și aleagă șoferi pentru jeep-uri.

Cum în armată permisul de conducere i-a fost restituit numai decât, talentele sale ingineresti și mâinile dibace l-au adus într-o slujbă în care se elaborau planuri pentru sfârșitul lumii. La o masă din Düsseldorf, a desenat cu precizie perimetre în care moartea – în perspectiva apocalipsei de pe agenda Războiului Rece – urma să se instaleze la o scară epică. Restul timpului și-l petrecea bând whisky, după cum vă puteți imagina, pentru a-și îneca plictisul

2 Oraș britanic, reședință a comitatului Norfolk din estul Angliei.

și lipsa oricărui orizont. În timp ce încă servea sub arme, acest robust campion de înot din Norfolk – și încă la stilul fluture, nici mai mult, nici mai puțin – i-a căzut cu tronc delicatei balerine care era mama mea.

Copil nedorit al bărbatului care i-a confiscat unica fiică, în ochii bunicii mele, Lily, eu reprezentam progenitura lui Satan, dar pentru bunicul Austin eram ipostaza cea mai apropiată a fiului pe care nu i-a fost dat să-l aibă. Pe parcursul primilor cinci ani, bunicii mei literalmente au fost *in loco parentis*. Copilăria timpurie mi-a fost destul de decentă, cu lungi excursii prin pădure, cu scormonit vizuini de iepuri, cu apusuri hibernale de-o frumusețe ametoitoare și ger scăpărător, sub ceruri de purpură.

Părinții mei adevărați călătoreau dintr-un loc în altul, lucrând în câte un club de noapte, unde-și susțineau numerele artistice – cu puđeli, cu recuzită de saltimbanci și costume mulate. Nu-i așa că-i tare?

Numărul 52 al casei de pe Manton Crescent era vopsit în alb – o locuință tipică, din cărămidă, în proprietatea primăriei, având un perete comun cu o alta identică. Manton Colliery era o mină de carbune adâncă, iar bunicul meu lucra acolo.

Bunicul a lucrat ca miner de la vârsta de 13 ani. Prea tânăr pentru a se putea angaja legal, reușise cu istețime și tupeu să ascundă adevărul legat de vârsta și înălțimea lui, care – ca în cazul meu – nu era prea impresionantă. Pentru a ocoli regula care stabilea că ești suficient de înalt pentru a coborî în mină „dacă felinarul nu lasă urme pe sol când e agățat cu coarda de centură”, i-a făcut pur și simplu câteva noduri. A fost pe punctul de a merge pe front, dar n-a trecut dincolo de poarta grădinii. Era în Armata Teritorială³, voluntar cu jumătate de normă, dar mineritul de carbune era încadrat la servicii esențiale, așa că n-a trebuit să devină combatant. Așa s-a făcut că a rămas pregătit, îmbrăcat în uniformă, în timp ce plutonul său a pornit către frontul din Franța. A fost unul din acele momente de

3 Forță de voluntari rezerviști, componentă a Armatei Britanice. Din 1908 până în 1921 s-a numit Army Reserve, între 1921 și 1967 i s-a spus Territorial Army, iar apoi Territorial and Army Volunteer Reserve.

tip *Back to the Future*⁴ – dacă ar fi ieșit pe poartă și-ar fi mers la război alături de camarazii lui, s-ar fi schimbat cursul multor lucruri, inclusiv în ce mă privea pe mine. Bunica stătea sfidător, cu mâinile înfipite-n șolduri, în ușa din față.

– Dacă o să te duci și tu naibii cu ei, nu mă mai găsești când te-ntorci, i-a spus.

Iar bunicul a rămas. Cea mai mare parte a regimentului său nu s-a mai întors niciodată.

Întrucât bunicul era miner, am primit locuință și cărbuni gratis din partea consiliului local, iar arta de a aprinde focul care ne încălzea casa a făcut din mine un piroman – și așa am rămas toată viața. N-aveam telefon, nici frigider, nici încălzire centrală, nici toaletă interioară și nici mașină. Foloseam frigiderule altele și aveam o cămară mică de alimente, igrasioasă și rece, de care fugeam ca de ciumă. Pentru gătit dispuneam de două plite electrice și o sobă cu cărbuni, dar electricitatea era considerată un lux, de ocolit neapărat. Aveam un aspirator și mai aveam un dispozitiv pe care-l adoram, un fel de menghină cu două role, care storcea apa din hainele spălate. Agregatul se manevra răsucind un mâner uriaș, lepădând cearceafurile, cămășile și pantalonii într-o găleată, după ce le presa printre role.

Eu mă spălam într-o cadă portabilă din plastic; bunicul ajungea acasă curat, după ce se spăla la dușurile de la mină. Uneori duhnea a bere și a ceapă, după ce trecuse pe la birt, și se târa în pat alături de mine, sforăind răsunător. În lumina lunii care străpungea perdelele subțiri, îi priveam cicatricile albastre ce-i împodobeau spatelul – suveniruri ale vieții în subterană.

Aveam un șopron în care se loveau și se ciocăneau bucăți de lemne, habar n-am cu ce scop, dar pentru mine era un foarte bun ascunziș. Locul a devenit navă spațială, sau castel, sau submarin. Două traverse vechi de cale ferată, aflate în mica noastră curte, mi-au servit drept corabie, iar de pe puntea acesteia am capturat de multe ori rechini, care-și făceau veacul prin crăpăturile betonului. Exista

⁴ „Înapoi în viitor” este un film american din 1985, care a înregistrat cele mai mari încasări ale anului (210,6 mil. dolari în SUA, 173 mil. dolari în alte țări).

și un petec de grădină, cu câteva crizanteme, cărora le-a fost dat să trăiască puțin; au sfârșit în fum, după un mic incendiu provocat de un proiectil de artificii rătăcit.

N-am ținut animale de casă, cu excepția unui caras auriu numit Peter, care a avut o viață straniu de lungă.

Dar s-a făcut că am avut un anume obiect... un televizor. În acei primi ani, prezența acestuia a schimbat din temelii orientarea existenței mele. Întreaga lume își făcea intrarea prin ecranul acelui televizor, de vreo 18 sau 19 centimetri, cu imagine alb-negru granulată. Tubul catodic avea nevoie de câteva minute pentru a se încălzi, iar când aparatul era oprit, lumina se stinge treptat și îndelung, fenomen care în sine era un spectacol ce merita urmărit.

Aveam vizitatori care uneori veneau doar să admire aparatul și să-l atingă, fără să urmărească neapărat programele – într-atât era de fascinant. Pe partea din față se găseau butoane și potențiometre oculte, veritabile încuietori cu combinații secrete, pentru a putea opera asupra singurelor canale disponibile, în număr de două.

Lumea exterioară, ceea ce însemna în afara orașelului Worksop, era accesată în primul rând prin intermediul bărfelor – sau prin *Daily Mirror*. Foloseam de fiecare dată ziarul ca să aprindem focul și de obicei vedeam știrile cu două zile întârziere, cu puțin înainte ca periodicul să ia calea flăcărilor Gheenei. Când Iuri Gagarin a devenit primul om ajuns în spațiu, îmi amintesc că mă uitam la fotografie și m-am gândit: *Cum să punem pe foc așa ceva?* Așa că am împăturat ziarul și l-am păstrat.

Dacă bărfelile sau ziarele vechi nu se achitau de sarcină, legătura cu lumea din afară o stabilea câte un apel telefonic. Cabina telefonică mare, de culoare roșie, era centru de distribuție pentru întreg cartierul, livrând tuse, răceală, gripă, ciumă bubonică și ce-o mai fi fost. La orele de vârf se făcea întotdeauna coadă, iar pentru a efectua un apel, trebuia să urmezi o combinație imposibilă de apăsat butoane și de rotit cadranul, înarmat obligatoriu cu găleți de monezi potrivite, pentru conversații lungi.

Era o versiune foarte incomodă de Twitter, taxat în funcție de cât de mult vorbeai, sub privirile asazine ale altor 20 de persoane